

Kårhus, Svein: Market dynamics as pedagogical discourse in higher education. *Nordisk Pedagogik*, Vol. 29, pp. 355–368 Oslo. ISSN 0901-8050.

In the context of the significant ideological and structural changes brought about by the 2003 «Quality reform» of the Norwegian higher education system, this paper illuminates how market dynamics and discourses of marketization contribute to the configurations of deregulated, local bachelor degrees in the field of sport studies and physical education teacher education underpinned by the European Credit Transfer System. Using Bernstein's conceptual framework of pedagogical discourse, the article explores the communication about content in credits and degrees in order to meet customers, trends and interests in the market. Through critical discourse analysis of educational texts from four regional university college websites, the paper unveils how the promotional discourses and values of liberal individualism hold a strong position within the pedagogical discourse underpinning constructions of local credits and programs of study in sports, outdoor pursuits and physical education teacher education.

Keywords: Higher education · sport sciences · pedagogic discourse · marketization · promotional discourse

Manuscript received: June 2009 (peer reviewed)

Svein Kårhus, Norwegian School of Sport Science, PO Box 4014, Ullevål Stadium, NO 0806 Oslo, Norway.
E-mail: svein.karhus@nih.no

Markedsdynamikk som pedagogisk diskurs i høgskole-systemet

SVEIN KÅRHUS

Internasjonal forskning (Morley, 2003; Ball, 2006; Dodds, 2006; Lingard & Ozga, 2007; Marginson, 2007) viser hvordan nyliberalistisk utdanningspolitikk har bidratt til økt konkurranse mellom læresteder innen høyere utdanning for å rekruttere studenter i markedet. Slike globale utviklingstrekk preger naturligvis også norsk utdanningspolitikk. Aasen (2003, s. 129) viser til at «one of the most dramatic changes in the 1990's was the shift from a highly centralized education system to a decentralized and deregulated system. Radical steps toward local freedom were taken, with the market as a model».

Gjennom Kvalitetsreformen i høyere utdanning (KUF, 2001; UFD, 2003a) og universitets og høgskoleloven (Kunnskapsdepartementet, 2005), ble ideologiske og strukturelle endringer farget av diskurser i nyliberalistisk utdanningspolitikk. Det norske høyere utdanningsmarkedet er regulert av Staten som et quasi-marked (jf. Whitty, 2002), og skal både stimulere og regulere høyere utdanning for å imøtekomme nasjonale og regionale behov. Slik blir markedet i norsk høyere utdanning et virkemiddel i distriktpolitikken og omvendt. Et dynamisk marked skal tjene mange politiske intensjoner der også adgang

til høyere utdanning i hele landet er et sosialt gode.

Reformens deregulering av akademisk og artistisk frihet (Kunnskapsdepartementet, 2005) og en ideologisk og strukturell oppgradering av høgskolesektoren, bør sees i en slik bred kulturell, politiske og sosial kontekst like mye som et avgrenset utdanningspolitisk anliggende. I den allmenne politisk oppslutning om internasjonalisering, ble også diskurser i Bologna-prosessen (Tomusk, 2007) tidlig gjort førende i den politiske konstruksjonen av Kvalitetsreformen og prosessene fram mot denne. Med henvisning til de allerede påbegynte prosesser innen norsk høyere utdanning (KUF, 2000; KUF, 2001), peker Gornitzka (2007) på hvordan omlegging av gradsystemet og innføringen av European System of Transferable Credits (ECTS) tjente like mye som virkemidler i pågående omstruktureringer og arbeidsdeling nasjonalt som tilpasning av norsk høyere utdanning til internasjonale systemer.

I denne sammenheng fikk de regionale høyskolene, mange av dem tradisjonelle aktører innen lærerutdanning og idrettsfag, retten til å tilby den 3-årige bachelorgraden regulert etter antallet studiepoeng (180 ECTS). Med høgskolesektorens meget sentrale plass og funksjon i norsk høyere utdanning og distriktspolitikk, forsterket av politisk retorikk om *kunnskapssamfunnet, livslang læring* (Kunnskapsdepartementet, 2006) og en *kvalitetsdiskurs med gjennomstrømming av studenter og produksjon av studiepoeng og grader* som sentrale begreper, ble høyskolene samtidig stimulert til å utvikle nye kunnskapsområder og studier for å klargjøre sin rolle innen nasjonal høyere utdanning (Kyvik, 2002).

Idrettsfag i markedet: Populære varer og fleksible studiepoeng

Denne artikkelen retter fokus mot måter høyskoler responderer i markedet ved å tilby

studier på feltet idrett, friluftsliv, helserelatert fysisk aktivitet og kroppsøving. I norsk høyere utdanning har slike fag vært et vekstområde i flere år. Det skyldes mye at studietilbud med appell til unge mennesker motivert av fysisk aktivitet og fysisk aktiv livsstil, rekrutterer godt i et marked (Kunnskapsdepartementet, 2007). Utdanningsstatistikk (Graham & Reinersen, 2006) bekrefter eksempelvis at friluftslivsstudier var blant de tre studieområdene med flest nyetableringer i norsk høyere utdanning i perioden 2003–2006.

Som respons på muligheter i markedet, tilbyr mange høyskoler menyer med idrettsfaglige kurs, programmer og studiepoeng av ulikt omfang. Betegnelser på lokale bachelorgrader uttrykker lokal profilering av innhold på et fagfelt med gjennomgripende likheter: Idrettsvitenskap, Idrett, Idrett og kroppsøving, Kroppsøving og idrettsfag, Friluftsliv og idrettsfag, Friluftsliv og naturguiding, Natur og friluftslivsstudier, Idrett, fysisk aktivitet og helse, Forbyggende helsearbeid med spesiell vekt på fysisk aktivitet, Trenerutdanning (Coaching) og Idrett med et spesielt fokus på trenerutdanning.

Informasjonstekster som de ulike høyskolene legger ut på sine websider, viser gjennomgående at studenter ønskes velkomne som kunder for å gjøre individuelle valg innen rammen av fleksible lokale muligheter for å samle et tilstrekkelig antall studiepoeng i emner som interesserer, og som kan utgjøre en bachelorgrad (180 ECTS). Flexibilitetsdiskursen i det regionale høyskolesystemet uttrykkes klart ved konstruksjonen «Selvvalgt bachelorgrad». En regional høyskole informerer at i den graden «setter du selv sammen fagene du ønsker å studere innenfor de regler som er gitt i Høyskolen i Nord-Trøndelag sin forskrift om bachelorgrad» (HINT, 2007, s. 8). I informasjonen gis imidlertid kun følgende regel: «Ønsker du å bruke bachelorgraden til å bli lærer, *må du*

selv sørge for at de enhetene du velger, er store nok til å gi undervisningskompetanse for aktuelle skolefag» (HINT, 2007; ikke kursiv i originalteksten). Lokal utdanningspolitikk konfigurert slik, vil ved bruk av Bernsteins (1996) teoretiske rammeverk i denne artikkelen sees som del av det råmateriale som skaper moral og orden (regulativ diskurs) i den pedagogiske diskurs, og ved det verdier og mål styrende for lokal utforming av studietilbud i markedet.

Mange av tilbyderne av idrettsfaglige bachelorgrader i det regionale høyskolesystemet, har tradisjoner innen allmennlærer- og kroppsøvingslærerutdanning. Adgangen til bachelorgraden, har gitt høyskolesystemet mulighet for å kunne tilby lærerutdanningsmodellen som universitetene tidligere var alene om: Bachelorgrad + 1-årig praktisk pedagogisk utdanning (PPU), her forkortet til 3+1 modellen (UFD, 2003b). Av dereguleringen følger at det akademiske innholdet i lokale bachelorgrader, som senere kan utgjøre det faglig grunnlag for PPU i kroppsøving, godkjennes av institusjonenes egne råd og styrer. For læresteder som tradisjonelt har forholdt seg til nasjonale rammeplaner i profesjonsutdanninger, innebærer Kvalitetsreformen derved en vesentlig ideologisk, strukturell og fagpolitisk endringer.

Fra reformer i land med tilsvarende utdanningspolitiske tradisjoner, påpeker Fairclough (1995) hvordan nye akademiske grader tildelt kulturer der yrkesrettede og regelbundne fagtradisjoner har vært rådende, innebærer ideologiske endringer som utfordrer forestillinger om kunnskapsinnhold og dynamikk i nasjonal kunnskapsproduksjon. I Norge blir innhold i kroppsøvingslærerutdanning formelt regulert av nasjonale læreplaner, men med lokale muligheter for tolkning og praktisk tilrettelegging. Det innebærer, i Bernsteins (1996) terminologi, at autonomi i det pedagogiske rekontekstualiseringsfeltet også inngår i systemet med na-

sjonale læreplaner. I tillegg til det regulerte markedets innvirkning på utdanningenes innhold, skapes ved større institusjonell autonomi i utforming av 3+1 modellen friere rammer i fortolkning av den relevans lokal praktisering kan ha.

Med henvisning til studier av utdanningsreformer i mange land, legges det i denne artikkelen vekt på at det norske utdanningsmarkedet er utviklet innenfor spesifikke politiske, sosiale og historiske sammenhenger (jf. Ball, 2006). Ball (2006) påpeker imidlertid at til tross for rikelig med litteratur om reformer og dannelsen av utdanningsmarkeder, er avgjørende komponenter i dynamikken i markeder der universiteter og høyskoler er sentrale aktører, relativt lite utforsket og forstått. Der en må forholde seg til markedenes innflytelse på utdanningssystemet, tilrår derfor Ball (2006, s. 120) «to understand the workings and effects of these education markets we must look to local studies of actual market dynamics». I denne artikkelen er nettopp det hensikten ved kritisk å analysere hvordan lokale diskurser, som regulerer konfigurering av studiepoeng (ECTS) og gradsutdanning i idrett, friluftsliv og kroppsøving, i den regionale høyskolesektoren i dag påvirkes av dynamikk i et marked skapt og regulert av ideologiske og strukturelle endringer i høyere utdanning.

Problemstillinger og teoretisk rammeverk for analysene

Ved å anvende Bernsteins (1996) teori om produksjon, reproduksjon og overføring av kunnskap som analytisk rammeverk, analyseres i denne artikkelen hvordan ideologiske og strukturelle endringer innen høyere utdanning påvirker *the pedagogic device* (den pedagogisk anordning; Chouliaraki & Bayer, 2001) hvori den *pedagogical discourse* (pedagogisk diskurs) ideologisk, faglig og pedagogisk regulerer konfigurering av innholdet i

idrettsfaglige bachelorgrader og kroppsøvingslærerutdanning. Pedagogisk diskurs, etter Bernstein (1996, s. 46), «selects and creates specialized pedagogic subjects through its contexts and content» og den «embeds rules which create skills of one kind or another ... and rules regulating their relationship to each other and rules which create social order». Pedagogisk diskurs virker som en regel for «transmission, delocating and relocating knowledge, values and other ways of knowing between sites and educational settings» og bidrar slik til å skape utdanningsinstitusjonens intellektuelle felt.

Det er sentralt i dette analytiske rammeverket at rekontekstualisering genererer de posisjoner og verdier som nedfelles i diskurser som er styrende for institusjoners pedagogisk teori, studie- og undervisningspraksis og forskning. I brytning mellom konkurrerende krefter og verdier, skaper rekontekstualisering av pedagogisk diskurs den intellektuelle og profesjonelle egenart hvormed et lærested praktiserer sin rolle som aktør i markedet som utdanningspolitikken åpner for. Det er gjennom rekontekstualiserende prinsipper og regler at forhold mellom ideer, kunnskapsformer og profesjonelle identiteter, det Bernstein kaller forholdet mellom det tenkelige og utenkelige, blir utfordret og selektivt skapt. Gjennom diskursive endringer i utdanningsreformer skapes nye rammer om situasjoner for rekontekstualisering av informasjoner og tolkninger (Tyler, 1995).

Slik vil det å imøtekomme konsumenters individuelle ønsker i markedet mer enn tidligere, og som en del av institusjonell praksis for å rekruttere og holde på studenter, kunne skape nye, situasjonsbetingede kunnskapsdiskurser, ferdighetsdiskurser og forestillinger om kvalitet og relevans i norsk kroppsøvingslærerutdanning. Ball (2006) og Apple (2003, 2004) har påvist hvordan reformer, som er influert av nyliberal utdanningsideologi med dens variasjoner av deregulering og

autonomi, blant annet reflekterer visjoner om utdanning og samfunn som er forankret i individualistiske forestillinger om demokrati og oppdragelse. I dette bildet problematiserer utdannings sosiologiske studier (Evans & Davies, 2008, s. 202) hvordan liberal individualisme- diskurser kommer til uttrykk ved at dagens studenter inntar roller som kunder og konsumenter i utdanningsmarkedet. Morley (2003) belyser hvordan slike diskurser og endringer av studentroller ikke bare forblir sosiologisk teori, men at de ved lærestedene påvirker både forestillinger om utdanningskvaliteter og kunnskap som fremmes gjennom innhold og undervisning i studietilbudene.

Denne artikkelen ser nærmere på hvordan ideologiske og strukturelle endringer som følge av Kvalitetsreformen (KUF, 2001) har endret regler for adgang til å definere og produsere tenkelig og utenkelig akademisk og profesjonell kunnskap i idrettsstudier som kan inngå i kroppsøvingslærerutdanning etter 3+1 modellen og skapt nye rammer om situasjoner for rekontekstualisering av informasjoner og tolkninger hvori kroppsøvingslærerutdanning er gjenstand for ikke bare ideologiske og strukturelle endringer, men også for subjektive transformasjoner av dem ved autonome læresteder. I den rådende utdanningspolitikken responderer høyskolene i et marked der nyliberale utdanningsdiskurser og incentiver, regulerer lokal rekontekstualisering av tenkemåter som underbygger regulativ diskurs.

Artikkelen analyserer hvordan høyskolenes strategier for å rekruttere studenter i markedet reflekteres i høyskolers pedagogiske diskurs som regulerer deres idrettsstudier og kroppsøvingslærerutdanning. Med ønske om å sette et særlig fokus på forhold som har spesiell moralsk og epistemologisk betydning (MacLure, 2003, 80), stilles to hovedspørsmål i dekonstruksjon av regionale høyskolers tekster som informerer om idrettsstu-

dier og kroppøvlingslærerutdanning. For det første; ut fra hva slags verdier kommuniserer utdanningspolitiske og pedagogiske tekster tilgjengelig på høgskolers websider krav til profesjonsrelatert kunnskapsinnhold i den lokale kroppøvlingslærerutdanning etter 3+1 modellen? For det andre; hvordan reflekteres marketization og hensynet til studentrekruttering i høgskolers tekster lagt ut på deres websider om idrettsstudier og kroppøvlingslærerutdanning?

Innsamling og analyse av data

Nedenfor analyseres utdanningstekster som er produsert av fire regionale høgskoler som informasjonstekster på deres websider, samt studiehandbøker og studieplaner. Dette er tekster som primært henvender seg til studiesøkende, og som profilerer høgskolene som aktører i markedet gjennom presentasjoner av lokale studietilbud. De fire høgskolene tilbyr ulike programmer og kurs på bachelornivå, samt PPU i kroppøving for studenter som vil bli lærere i faget. 'Purposeful sampling' (Patton, 1990) av regionale høgskoler er valgt for å få informasjonsrike case- studier egnet til å belyse problemstillingene. De fire høgskolene innehar i norsk kontekst sentrale posisjoner på fagfeltet i kraft av tradisjon og antallet studietilbud.

Studien er basert på innholdsanalyse av autentiske og genuine utdanningspolitiske (jfr Mason, 1996), faglige og pedagogiske tekster tilgjengelig på høgskolenes websider og kritisk analyse av språkbruk som konfigurerer gjennomgående diskurser nedfelt i dem (Fairclough, 1995; Baker & Galasinski, 2001). Med begrepet *diskurs* (discourse) refereres det her til regelmessigheter i hva som formidles skriftlig med grunnlag i rådende forestillinger og verdier som er gjort gjeldende om oppgaver som gjøres, tematikk som løftes fram, artikulering av hva som er verdifullt, alternative synspunkter som blir over-

sett, marginalisert eller utelatt (Cherryholmes, 1988, 18). Diskursanalyse innebærer her å gå fra det som skrives til hva som ikke skrives, fra det uttalte til det fraværende, og lese dette inn i en historisk og politisk kontekst.

I den hensikt å analysere systematisk forhold mellom tekst og kontekst, anvendes «critical discourse analysis» (CDA). CDA omfatter en bred variasjon av tilnærminger (Saarinen, 2007, 2008), men i denne artikkelen gjøres analysene med referanse til Fairclough (1995) and Luke (1995) som framhever betydningen av diskurs som sosial praksis, og ikke utelukkende et lingvistisk og retorisk anliggende. Derfor analyseres tekstene relatert til det Penney og Evans (1999, s. 25) kaller «surrounding texts» som er de omkringliggende diskursive felt hvori tekster oppstår og responderes på. Siden slike 'discursive fields' i sosiale kontekster forenkler økonomiske og politiske forhold (Fairclough, 2005; i Saarinen, 2007, s. 32) favner CDA politiske implikasjoner gjennom kritisk å analysere hvordan sosial kontroll og dominans utøves. CDA er derfor egnet som analytisk verktøy for å studere hvordan endringer i utdanningspolitikken kan ha innvirkning på autonome høgskolers pedagogisk diskurs som respons på hvordan diskurser i utdanningspolitikken er lest.

MacLure (2003, s. 80) framhever at tekster ringer inn og posisjonerer objekter og fenomener de gir inntrykk av å referere til på en slik måte at det tillegges dem spesiell moralsk og epistemologisk betydninger, og Luke (1995, 15) peker på at tekster «hentet ut av dagliglivet», slik høgskolenes tekster som skal profilere institusjonene gjennom informasjonen om hva de kan tilby studentene, alle er knyttet nært opp til sosiale handlinger og interesser ved den enkelte institusjon. På samme måte som diskurser dannes ved å uttrykke spesielle kunnskaper, forståelsesformer og mening, dannes tekster for å

tjene institusjonelle hensikter og prosjekter. På det teoretiske og metodologiske grunnlag det kortfattet er redegjort for over, har jeg systematisk registrert og analysert sentrale og hyppig anvendte ord og formuleringer i høyskolenes tekster om deres idrettsfaglige studietilbud, tilgjengelig på deres websider, som sammen konfigurerer det Fairclough (1995) omtaler som den enkelte høyskoles måter å betrakte på med særlig relevans for verdier som former lokal pedagogisk diskurser innen idrettsfag og kroppsovingslærerutdanning.

Gjennom utforming av idrettsfaglige bachelorgrader og kroppsovingslærerutdanning, er høyskolene å betrakte som produsenter av kunnskap innen Kvalitetsreformens rammer. Med henvisning til utdannings sosiologisk forskning (Morley, 2003; Ball, 2006), er imidlertid høyskolene ikke bare kunnskapsprodusenter, men aktører gitt makt til å formulere og reformulere faglig og sosial innretning på kunnskap gjennom egne studieprogrammer. Ved det former de også egne intellektuelle identiteter i rollen som akademiske og yrkesrettede institusjoner i dagens høyere utdanning.

Presentasjon og analyse av data

Ut fra karakteristika som framkommer i dataanalysene, presenterer jeg her utvalgte data under to hovedtemaer. Med vekt på hvordan diskurser i omkringliggende tekster innen høyere utdanning nasjonalt er rekontekstualisert i lokale tekster, reflekterer titlene diskurser som i hele datamaterialet er karakteristiske for hvordan høyskolene i utvalget kommuniserer pedagogiske verdier og kunnskap i et marked skap av endringer i utdanningspolitikken. Det første temaet har jeg kalt «Velkommen til å velge blant de av våre studiepoeng (ECTS) som passer deg og dine egne behov i vår kafeteria med selvbetje-

ning», og det andre: «Kunne du tenke deg å kombinere din utdanning hos oss med eventyrlige opplevelser på eksotiske steder?». I Bernsteins (1996) termer illustrer temaene at undervisningsdiskursen innen kroppsovingslærerutdanning, nedfelt i regulativ diskurs, reflekterer verdier og incentiver i den rådende utdanningspolitikken. Dertil illustreres at den pedagogiske diskurs konfigureres mer av antallet ECTS enn kunnskapsinnhold som intellektuelle og pedagogiske kvaliteter i høyere utdanning.

Titlene uttrykker det Fairclough (1995, s. 157) kaller «the promotional discourse» innrettet mot et marked. Nedsunket i institusjonell atferd påvirket av markedets logikk og verdier (marketization), karakteriserer «the promotional discourse» en praksis der lærestedene i økende grad opererer «as if they were ordinary businesses competing to sell their products to consumers» (Fairclough, 1995, s. 142). «The promotional discourse» understrekes ved personliggjøring av institusjonen (som *vi*, *vår kafeteria*, *våre ECTS*, *hos oss*) og ved direkte, personlig henvendelse til de unge kundene (som kunne *du* tenke *deg*, som passer *dine* behov, *din* utdanning). Et hovedpunkt i begge temaene er at klargjøring av hva som er grunnleggende profesjonskunnskap og praksis, egnet til å underbygge lærestedets intellektuelle identitet, er fraværende.

Velkommen til å velge blant de av våre studiepoeng (ECTS) som passer deg og dine egne behov i vår kafeteria med selvbetjening

I henhold til websider og studieplaner ved de fire regionale høyskolene, kvalifiserer de 180 ECTS, som definerer bachelorgradene på feltet fysisk aktivitet, for ulike yrkeskarrierer innen privat og offentlig sektor. Informasjonen gitt på en av høyskolene websider, er karakteristisk i mine data:

Formålet bachelorstudium i idrett og friluftsliv er å utdanne profesjonsorienterte og reflekterte yrkesutøvere som er kvalifisert for å formidle og legge til rette for friluftsliv, idrett, kroppsøving og annen fysisk aktivitet innen skoleverket, frivillige organisasjoner, i det private marked og på fritidsarenaen. (Høgskolen i Finnmark, 2007a)

Lærestedets promotering av bachelorstudiets anvendelighet, kommuniseres gjennom tilleggsinformasjonen om muligheter i arbeidsmarkedet:

Hele eller deler av studiet kan inngå i allmennlærerutdanning, førskolelærerutdanning, PPU eller som videre- og etterutdanning i ulike profesjoner. Bachelorstudium i friluftsliv og idrettsfag gir kompetanse som er viktig for lærere i alle skoleslag, barnevernspedagoger, naturforvaltere, innenfor reiseliv/tursime og rehabilitering/forbebyggende helsearbeid og andre jobber innenfor frivillige organisasjoner og på det private marked. (Høgskolen i Finnmark, 2007a)

Kort sammenfattet promoterer høgskolene at deres studietilbud på feltet idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet passer mange yrkesretninger og interesser. Det avtegnes en pedagogisk diskurs i utforming av høgskolenes studier der studentønsker og institusjonell faglig og administrativ fleksibilitet er dominerende føringer. Akademiske eller profesjonelle krav og retningslinjer utover antall med studiepoeng, er fraværende i informasjonstekster innrettet mot studenter som potensielle kunder ved lærestedene. En fleksibilitetsdiskurs dominerer i tekstene. Hvordan det kan virke inn på tenkemåter som skaper regulativ diskurs, illustreres av en høgskole som tilbyr «skreddersøm» av studier. Plassert i et område med distriktpolitiske og faglige interesser involvert i skiidrett, forsikrer Høgskolen i Nord-Trøndelag at studietilbud vil kunne skreddersys for å imøtekomme potensielle studenter. På sin webside informerer høg-

skolen at «som en liten høgskole har vi mulighet til å *skreddersy løp for den enkelte student*» (Høgskolen i Nord-Trøndelag, 2007; ikke kursiv i originalteksten). Det informeres spesielt om at idrettstudiet (60 ECTS), som er samlokalisert med det såkalte skigymnaset i Meråker «er tilrettelagt for deg som er idrettsutøver på høyt nivå – først og fremst innen langrenn, skyting og skiskyting. Her har du muligheter til å trene, konkurrere og studere samtidig, siden årsstudiet er dratt utover to år» (Høgskolen i Nord-Trøndelag, 2007, på sin webside). Teksten informerer leseren om at studiet i hovedsak omfatter praktisk idrett og friluftsliv, støttefagene bevegelseslære, treningslære, idrettsdidaktikk, anatomi og motorisk utvikling, samt en semesteroppgave i bevegelsesanalyse.

Til tross for slik faglige profil på innholdet, informeres leseren (les: skiløperen) om at studiet ikke bare tar utgangspunkt i den kunnskapen du trenger som trener i idretten, men «og i hverdagen som lærere i fagene kroppsøving og idrettsfag i grunnskolen og videregående skole» (Høgskolen i Nord-Trøndelag, 2007, på sin webside). Under overskriften «Dette kan du bli» meddeles at «Studiet gir deg et godt grunnlag for å arbeide med idrett og kroppsøving i skolen, og for arbeid i den frivillige idretten», og dertil at dette «Årsstudiet i idrett kan utgjøre en del av lærerutdanning og bachelorgrad i kroppsøving ved Høgskolen i Nord-Trøndelag» (Høgskolen i Nord-Trøndelag, 2007, på sin webside).

Med uttalt forankring i regional kontekst, informerer en annen høgskole engelskspråklige lesere at «The mission of the college is to be an open and flexible regionally based university college, ... HSF is a medium sized, modern institution of higher education in Norway. It is dedicated to its students and the development of the Sogn and Fjordane region» (Høgskolen i Sogn og Fjordane, 2007). Relatert til universitets- og høgskole-

reformen, kommuniserer dette at studietilbudene på fleksible måter er egnet for å rekruttere studenter til høgsolen og derved bidra til å styrke regionen der den ligger. Slik framheves i tekster regionale høgsolers distriktspolitiske rolle som er nedfelt i utdanningssystemet. I den distriktspolitiske utdanningsdiskursen underkommuniseres at studiene som tilbys i den ene regionen ligner mye på studier ved høgsoler i andre regioner.

Samlet sett kommuniserer sentrale tekster på websidene i denne analysen likegyldighet for hvilke fag- og kurskombinasjoner studentene velger for at den regionale høgsolen skal kunne skreddersy en idrettsfaglig bachelorgrad regulert av og konfigurert med antall studiepoeng. Ønsker skiløperen i eksemplet over, som student og kunde, at valgene av kurs skal inngå i en lærerutdanning, ligger det implisitt i tekstene at PPU vil sørge for nødvendig etterfylling med pedagogikk og fagdidaktikk slik at nødvendig utdanning for å undervise i skolen kan dokumenteres. Slik bidrar fleksibilitetsdiskurser, som både er tilpasset individuelle konkurranse om studentene, til å regulere utvalg og innretning på innhold i deregulerte bachelorgrader og kroppsøvlingslærerutdanning.

Analysen av sentrale informasjonstekster ved utvalget av regionale høgsoler, belyser utdanningsdiskurser der kurs i idrett og friluftsliv, som varer i et marked, er del av det råmateriale i regulativ diskurs som selektivt skaper utdanningsprogrammer i primærkonteksten, og som etter Bernstein (1996) også er lærestedets intellektuelle felt. Slik blir en idrettsfaglige tilbud som kommersiell vare-diskurs produsert og videreutviklet i høgsolenes pedagogiske rekontekstualiseringsfelt. Analysen belyser at en fagpolitikk som imøtekommer studentkonsumenters individuelle interesser og valg gjennom liberale, fleksible prinsipper for godkjenning av ECTS-kombinasjoner, kan influere sterkt på lokale regler for konstruksjon og overføring av ten-

kelig og utenkelig kunnskap i idrettsfaglige bachelorgrader og kroppsøvlingslærerutdanning.

Kunne du tenke deg å kombinere din utdanning hos oss med eventyrlige opplevelser på eksotiske steder?

Dataene under dette temaet supplerer høgsolenes kundevennlige «kafeteria» med «selvbetjeningdiskurs» med eksotiske retter på menyen. I partnerskap med kommersielle aktører i utdanningsmarkedet, tilbyr regionale høgsoler studier utenfor regionen. Firmaene StudyAway (SA) og Gateway College (GC) tilbyr kurs til studenter som ønsker å kombinere plukking av studiepoeng med eksotiske erfaringer fra utradisjonelle studie-steder. I høst og/eller vårsemesteret organiseres 30 ECTS kurs som samarbeidende høgsoler har godkjent som deler av bachelorprogrammer i idrett og friluftsliv. Derfor kan GC informere lesere på sin webside om idrettsstudier «for deg som liker idrett, sol og varme, og som ikke er redd for å få sand mellom tærne!» (Gateway College, 2009a), og som er tilpasset idrettsfaglige bachelorgrader ved regionale høgsoler.

I mitt utvalg av fire regionale høgsoler, samarbeider tre med private tilbydere om studiepoeng i idrett og friluftsliv, en høgsolen med SA og to med GC. Tilgjengelige tekster på websidene til SA og GC bekrefter at studenter og fagpersonale innen idrettsfag ved høgsolene både er aktive og attraktive aktører i dette markedet. I en analyse av hvordan regulativ diskurs og utdanningsdiskurs virker innad på læresteder, er denne type partnerskap av sentral betydning ved at de forankret i markedsdynamikk produserer, reproducerer og overfører definisjoner av profesjonsinnrettet kunnskap gjennom kurspakker med overførbare studiepoeng. Under overskriften «Hva kan du bruke idrett årsstudium til senere...?» orienterer GC på sin webside leseren at:

Idrett årsstudium kan kombineres med, eller inngå i følgende utdanninger: Bachelor i Idrett, Fysisk Aktivitet og Helse eller Bachelor i Friluftsliv; Bachelor i almennlærerutdanning; Bachelor i idrett v/ Norges Idrettshøgskole; Praktisk-Pedagogisk utdanning (PPU) i idrett slik at man kan kvalifiseres til en undervisningsstilling; Som frie studiepoeng i en Bachelorgrad; Som forberedelse til utdanninger som fysioterapi, medisin, sykepleie eller politi. (Gateway College, 2009b)

Teksten illustreres hvordan lokal regulativ diskurs og utdanningsdiskurs innenfor dagens utdanningspolitiske strukturer, skaper rom for anvendelse av lokale definisjoner og kriterier i godkjenning av pensum og kunnskapsinnhold som i kurspakker konfigurert i ECTS ikke bare inngår i bachelorgrader og kroppsøvingslærerutdanning ved høyskoler GC samarbeider med, men også som overførbart kunnskap definert ved antall studiepoeng til andre læresteders idrettsfaglige bachelorgrader og kroppsøvingslærerutdanning. Slik får de ene høyskoles akademiske autonomi og institusjonelle pedagogisk diskurs i konfigurering av innhold i studiepoeng og grader i dagens marked, også nasjonale konsekvenser.

Med referanse til Bernsteins (1996, s. 43) analytiske rammeverk, belyser tekstene nedenfor hvordan markedsrelaterte partnerskap påvirker høyskolers utdanningsdiskurs gjennom å være innbakt i primærkonteksten i form av råmateriale, pedagogiske verdier og distributive regler det tenkes og konstrueres ut fra. Studiekatalogen ved en av høyskolene spør leseren:

Ønsker du å lære mer om idrett og friluftslivsaktiviteter? Kunne du tenke deg å kombinere en slik utdanning med eksotiske opplevelser i et tropisk klima? Idrett og friluftsliv på den Dominikanske Republikk gir nettopp denne besnærende kombinasjonen av aktiv læring og friske opplevelser! Stu-

diet kan inngå i bachelorstudiet i friluftsliv og idrettsfag. (Høgskolen i Finnmark, 2007a)

Websiden informerer om et 30 ECTS program kalt «Idrett og friluftsliv, Cabarete» som inneholder en del «Teoretiske emner» og en del «Praktiske emner». Emner som relaterer til kroppsøvingspedagogiske problemstillinger og skole, er ikke på emnelisten tilgjengelig på websiden. Teksten meddeler imidlertid leseren at disse eksotiske studiepoengene ikke bare passer inn i bachelorprogrammet «Friluftsliv og idrettsfag», men at de også er godkjent som en halvdel av ett-årsstudiet «Kroppsøving og idrett». På sin egen webside, informerer dertil partneren SA:

Dersom du søker en karriere innen skoleverket; lærer, førskolelærer eller innen skolefritidsordningen vil dette kurset kunne passe for deg. Andre aktuelle retninger er arbeid i frivillige organisasjoner, rehabilitering og forbyggende helsearbeid, kultur- og miljøforvaltning eller arbeid med barn og unge med sosiale vansker. I mange tilfeller vil det også innen reiseliv og turisme være fordelaktig med et kurs i friluftsliv, så mulighetene er mange. Les mer om det fantastiske studiestedet HER' (StudyAway, 2007).

Med Bernsteins (1996) analytiske rammeverk som linse, illustrerer tekstene hvordan pedagogisk diskurs virker som et prinsipp i det å skape, overføre, delokalisere og relokalisere kunnskap og måter å tenke på. Under avsnittet «Opptakskrav» i studieplanen for 'Idrett og friluftsliv, Cabarete' framgår dertil med all mulig tydelighet at samarbeidet med SA om kurstilbudet inngår i den regionale høyskolens strategi for ikke bare å rekruttere studenter, men å holde på dem. Det skrives kort og godt: «*Studenter som ønsker en videreføring av studier ved HIF vil bli prioritert*» (Høgskolen i Finnmark, 2007b; ikke kursiv i originalteksten).

I tilknytning til slike åpenbare strategier for rekruttering av studenter, lanserte i 2005 SA et annet 30 ECTS program med navnet «Opplevellesturisme i de franske alper». Høgskolen framhever at dette kombinerte friluftsliv- og turismeprogrammet er lagt til verdens nest største alpine resort velkjent for dyp puddersnø. Etter å ha inngått samarbeidet med SA og godkjent programmet som del i egne studier, skriver studiekoordinatoren på høgskolens webside kort og godt: «Vi er veldig spent på om det slår an i markedet» (Høgskolen i Finnmark, 2007d).

To høgskoler i mitt utvalg tilbyr studier i samarbeid med det private utdanningssektoret, GC. GC informerer at den regionale høgskolen i Norge: «is responsible for the curriculum, evaluation and final examinations ... Including giving final grade transcripts. All study programs are partly taught in Norwegian, partly assisted by local employees. Each study location is directed by a Norwegian Gateway College director» (Gateway College, 2007a). På GC's webside promoteres partnerskapet med den regionale høgskolen og nye tilbud:

Fra og med januar 2008 har vi gleden av å tilby et nytt studium i vinterparadiset Engelberg! Dette er særlig attraktivt for seg som kjører alpint og som ikke ønsker å studere skiteknikk gjennom vår 'Trenertutdannning i alpint', og for deg som kjører snowboard eller telemark. Programmet består av tre emner som alle inngår i første året av bachelorgraden i idrett ved Høgskulen i Sogn og Fjordane. Emnene kan også passe i tilsvarende bachelorgrader ved andre høgskoler. .... All undervisning er teoretisk, og inkluderer mye gruppe- og prosjektarbeid. De fleste forelesningene vil legges til morgen og ettermiddag/kveld, slik at man på dagtid er fristilt til kjøre på ski eller snowboard i dette fantastiske området i Engelberg! (Gateway College, 2007b)

Det informeres at studiet er det «teoretiske semester» (30 ECTS) i partnerskapets tilbud om «Idrett årsstudium (60 ECTS). Et 30 ECTS «praktisk semester» kan studenten velge å ta på Bali. Arrangørens tekst informerer at «De to programmene i idrett tilsvarer det første året i en bachelorgrad i idrett ved Høgskulen i Sogn og Fjordane. *Det spiller ingen rolle hvilket av programmene du tar først*» (Gateway College, 2007b; ikke kursiv i originalteksten). Av teksten framgår at kunder i kursmarkedet ikke bare velger om de vil ha eksotiske opplevelser fra varme strøk eller utfordringer i dyp puddersnø, som del av sine bachelorgrader ved den regionale høgskolen, men at de som konsumenter av studiepoeng i et marked med konkurranse om kundene, også kan få velge rekkefølgen på innholdet i et 60 ECTS studietilbud ved den regionale høgskolen.

Slik pakkes moduler med ulik akademisk og profesjonsinnrettet kunnskap og praksis, som er tilgjengelig i den lokale «outlet» (jf. Morley, 2003), på fleksible måter inn etter kundens ønske. De analyserte utdannings tekstene gir indikasjoner på hvordan rekrutterings- og management – diskurser i stor grad styrer undervisningsdiskursen i idrettsfaglige programmer på regionalt bachelornivå som kan inngå i kroppøvlingslærerutdanning. Derved er høgskolenes tekster eksempler på hvordan offentlige utdanningsaktørers diskursive praksis genererer mening og verdier i studier gjennom lokale, subjektive transformasjoner.

Relatert til av Bernsteins (1996) begrepsapparat, bidrar innholdsanalysen av tekstene til kunnskap om hvordan lokalt pensum og kunnskapsinnhold i kroppøvlingslærerutdanning etter 3 + 1 modellen kan produseres og reproduseres mellom konkurrerende interesser i dagens høyere utdanning. Innen tenkelige og utenkelige konfigurasjoner i et deregulert utdanningsmarked, reproduserer undervisningsdiskursen (alltid nedfelt i regu-

lativ diskurs) forstillinger om akademisk og profesjonsinnrettet kunnskap hvori kundens eksotiske opplevelser og ønsker om rekkefølgen på kurs og emner, med lokal autonomi legitimeres gjennom konfigureringer av studiepoeng i idrettsfaglige bachelorgrader og kroppsøvlingslærerutdanning.

Konklusjon

Artikkelen har belyst hvordan lokale diskurser i norsk høyere utdanning de siste årene reflekterer det Ball (2006, s. 121) i studier av utviklingstrekk globalt refererer til som «economy of the students» worth. CDA (critical discourse analyses) av pedagogiske tekster gir eksempler på hvordan lærersteder innen dagens norske høyere utdanning utnytter retten til å utvikle studier tilpasset ECTS som del av strategier for å rekruttere studenter i konkurranse med andre lærersteder i markedet.

Analysen illustrerer at ECTS-diskurser i de regionale høyskolenes «promotional discourse» (Fairclough, 1995) reflekterer markeds-konsulentenes språk, som også Tomusk (2004, s. 88) dokumenterer gjennomsyrer EU's Bologna-prosessen, slik at lærersteder som produktutviklere medvirker til å omforme europeisk høyere utdanning i retning av markedsriktige produkter og emballering. CDA av tekster viser at manifest innramming av kunnskapsinnhold og forestillinger om profesjonsinnrettet relevans for kroppsøvlingslærerutdanningen, underkommuniseres i pedagogiske tekster produsert ved fire regionale lærersteder med en sentral posisjon innen idrettsfagene og kroppsøvlingslærerutdanningen. I et statsregulert marked med liberal individualisme innbakt i politiske diskurser som skal underbygge visjoner om utdanningskvalitet og læring gjennom produksjon av studiepoeng og grader, eksemplifiserer analysene i denne studien hvordan underkommuniserte og fraværende krav til intel-

lektuell, profesjonsinnrettet kunnskap underbygges når markedsdynamikk former pedagogisk diskurs.

Med Bernsteins analytiske begrepsapparat som linse, avtegner studien spesielt hvordan rekontekstualiseringsprosesser i det pedagogiske feltet regulerer pedagogiske verdier som styrer innholdet i utdanningstilbudene, og derigjennom også hva studenter velger/ikke velger å lære i roller gitt dem som kunder og konsumenter av studiepoeng i markedet. I en slik utdanningspolitisk kontekst belyser tekstanalysene at epistemologiske og intellektuelle perspektiver relatert til pedagogikk, profesjonskunnskap og kroppsøvlingslærerutdanning, i utvalget av sentrale regionale høyskoleaktører på feltet idrett, friluftsliv og kroppsøving, er underkommunisert eller helt fraværende.

Det reiser spørsmål om hvilke pedagogiske interesser og verdier deregulering av bachelorgraden og akademisk frihet skal tjene i en høyere utdanning innrammet av Kvalitetsreformen og Bologna-prosessen nyliberale forestillinger om utdanningskvalitet. I norsk kontekst, der distriktene er mange, befolkningen liten og antallet tilbydere i utdanningsmarkedet kunstig mange, følger av slike spørsmål også om konkurranse i et marked der distriktpolitiske og utdanningspolitiske diskurser blandes sammen i strategier for å rekruttere studenter, tjener ambisjoner om kvaliteter innen høyere utdanning.

Avslutningsvis gir analysene av de fire regionale høyskolers egne utdanningspolitiske og pedagogiske tekster om sine idrettsfaglige studietilbud eksempler på hvordan dagens utviklingstrekk i høyere utdanning legger autonome høyskolers pedagogiske diskurs åpne for liberal individualisme. Ved det utfordres også moralske føringer for intellektuell virksomhet og profesjonsinnrettet kunnskap som gjennom tiår har vært bygd opp i norsk høyere utdanning, idrettsvitenskap og kroppsøvlingslæ-

rerutdanningen medregnet. Forskning vil være nødvendig for å få kunnskap om hvordan liberal individualisme, underbygget av markedsdynamikk som pedagogisk diskurs, i neste omgang vil kunne prege fagmiljøer i pedagogikk og idrettsfag i lærerutdanningen og i utvikling av det obligatoriske, allmenndannende kroppsovingsfaget i skolen.

I de senere årenes norske utdanningsmarked, som i denne artikkelen utgjør «surrounding texts» for analysen av tekster og «ways of seeing», er det nærliggende å spørre om aktører innen idrettsfagene i høyere utdanning virkelig ønsker at studentkonsumenters individuelle ønsker og situasjonsbetinget markedsdynamikk skal forme pedagogisk diskurs og derigjennom definere kunnskapsinnhold i bachelorgrader og kroppsovingslærerutdanning, eller om det ennå er mulig å samle interesse for utdanningspolitisk debatt om alternativer? Innrammet i «European Area of Higher Education» og ECTS- diskurser, vil håndterning av spørsmålet ikke bare være et norsk utdannings- og distriktspolitisk anliggende, men angå hvordan studietilbud og studiekvalitet konfigurerer i kjølvanet av den norske kvalitetsreformen bidrar i det internasjonale utdanningsmarkedet.

Litteratur

- Aasen, P. (2003). What Happened to Social-Democratic Progressivism in Scandinavia? Restructuring Education in Sweden and Norway in the 1990s. I M. Apple (ed.): *The State and the Politics of Knowledge*. New York: Routledge Falmer.
- Apple, M.W., (ed.) (2003). *The State and the Politics of Knowledge*. New York: Routledge Falmer.
- Apple, M.W. (2004). *Ideology and Curriculum*. London: RoutledgeFalmer.
- Baker, C. & Galasinski, D. (2001). *Cultural Studies and Discourse Analysis*. London: Sage Publications.
- Ball, S.J. (2006). *Education Policy and Social Class. The selected works of Stephen J. Ball*. London: Routledge.
- Bernstein, B. (1996). *Pedagogy, Symbolic Control and Identity. Theory, Research, Critique*. London: Taylor & Francis.
- Cherryholmes, C. (1988). *Power and Criticism. Poststructural Investigations in Education*. New York: Teachers College Press.
- Chouliaraki, L. & Bayer, B. (2001). *Basil Bernstein. Pædagogik, diskurs og magt*. Viborg: Akademisk Forlag.
- Dodds, P. (2006). Physical education teacher education (PE/TE) policy. I D. Kirk, D. Macdonald & M. O'Sullivan (eds.): *The Handbook of Physical Education*. London: Sage Publications.
- Evans, J & Davies, B. (2008). The poverty of theory: class configurations in the discourse of Physical Education and Health (PEH), *Physical Education and Sport Pedagogy*, 13(2), 199–213.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Harlow: Longman/Pearson Educational.
- Gateway College (2007a). *Information in English*. www.gatewaycollege.no/statisk/information (10.09.2007)
- Gateway College (2007b). *Idrett grunnstudium – teoretisk semester*. www.gatewaycollege.no/forside/engelberg/idrett-2, (10.09.2007)
- Gateway College (2009a). *Idrettsstudier i utlandet – Studier i idrett på høgsolenivå*. www.gatewaycollege.no/idrettsstudier (02.02.2009)
- Gateway College (2009b). *Studiemuligheter*. [www.gatewaycollege.no/nyhetsbrev/idrett del 1 på Bali/](http://www.gatewaycollege.no/nyhetsbrev/idrett%20del%201%20p%C3%A5%20Bali/) (02.02.2009)
- Gornitzka, Å. (2007). What is the Use of Bologna in National Reform? The case of Norwegian Quality Reform in Higher Education. I V. Tomusk (ed.): *Creating the European Area of Higher Education. Voices from the Periphery*. Dordrecht: Springer.

- Graham, E.W. & Reinertsen, M. (2006). Russen styrer høyere utdanning, Aktuelt Akademia, *Morgenbladet* 3.–9-november. Oslo: Morgenbladet /www.morgenbladet.no (20.08.2007)
- HINT (2007). *Studietilbud 2007. Samordna opptak*. Levanger: Høgskolen i Nord-Trøndelag.
- Høgskolen i Finnmark (2007a). *Bachelor i friluftsliv og idrettsfag, Studieplan uten emnebeskrivelse*. www.hifm.no, ID=1743 (26.07.2007)
- Høgskolen i Finnmark (2007b) *Mindre studieenheter. Studiekatalog. Idrett og friluftsliv, Cabarete*, www.hfim.no/index.php?ID=1746 (26.07.2007)
- Høgskolen i Finnmark (2007c) *Opptakskrav, Studieplan idrett og friluftsliv, Cabarete*. www.hfim.no/index.php?ID=1746 (26.07.2007)
- Høgskolen i Finnmark (2007d). *Verdens nordligste høyskole – med studium i tropisk friluftsliv*. www.hifm.no, ID=1153 (26.07.2007)
- Høgskolen i Nord-Trøndelag (2007). *Studieplan for årsstudium i idrett, Levanger og Meråker*. www.hint.no/studier (07.08.2007)
- Høgskolen i Sogn og Fjordane (2007). *Internasjonalisering*. www.hisf.no/Internationalisation/HSF-eZpublish (07.08.2007)
- Kunnskapsdepartementet (2005). *Lov om universiteter og høyskoler av 1.april 2005 nr.15*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet (2006). *St.meld nr.16, 2006–2007,....og ingen sto igjen. Tidlig innsett for livslang læring*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet (2007). *Utdanningen*. http://utdanning.no/utdanninger/&q=idrettsutdanning&type (18.09.2007)
- KUF (2000) *Frihet med ansvar. Om høgre utdanning og forskning i Norge*. (NOU 2000:14) Oslo: Norges offentlige utredninger/Sta- tens forvaltningstjeneste
- KUF (2001). *Gjør din plikt – krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning. St. mel- ding 27 (2000–2001)*. Oslo: Kirke, un- dervisnings- og forskningsdepartementet.
- Kyvik, S. (2002). *Fra yrkesskole til universitet? Endringsprosesser i høyskolesektoren*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lingard, B & Ozga, J. (eds.) (2007). *The RoutledgeFalmer Reader in Education Policy and Politics*. London: Routledge.
- Luke, A. (1995) Text and Discourse in Edu- cation: An Introduction to Critical Dis- course Analysis. *Review of Research in Education* 21(1), 3–18.
- MacLure, M. (2003) *Discourse in Educational and Social Research*. Buckingham: Open University Press.
- Marginson, S. (2007). National and global competition in higher education. I B. Lingard & J. Ozga (eds): *The Routledge- Falmer Reader in Education Policy and Poli- tics*. London: Routledge.
- Mason, J. (1996). *Qualitative Researching*. London: SAGE Publications.
- Morley, L. (2003). *Quality and Power in Hig- her Education*. Maidenhead: Open Uni- versity Press.
- Patton, M.Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Newbury Park: Sage Publications.
- Penney, D. & Evans, J. (1999). *Politics, Policy and Practice in Physical Education*. London: E & FN Spon.
- Saarinen, T. (2007). Quality on the Move. Discursive Construction of Higher Edu- cation Policy from the Perspective of Quality. Jyväskylä: University of Jyvä- skylä, Faculty of Humanities.
- Saarinen, T. (2008). Position of text and dis- course analysis in higher education policy research. *Studies in Higher Education*, 33,(6), 719–728.
- StudyAway (2007). *Idrett og friluftsliv*. www. studieaway.no/v2/index.php?SiteID=1& PageId=86 (14.09.2007)
- Tomusk, V. (2004). Thee bolognas and a piz- za pie: notes on institutionalization of the

- European higher education system. *International Studies in Sociology of Education*. 14(1), 75–96
- Tomusk, V. (2007). *Creating the European Area of Higher Education. Voices from the Periphery*. Dordrecht: Springer
- Tyler, W. (1995). Decoding School-Reform: Bernstein's Market-Oriented Pedagogy and Postmodern Power, in *Knowledge and Pedagogy*. I Sadovnik, A.R. (ed): *The Sociology of Basil Bernstein*. Norwood, N.J.: Ablex Publishing Corporation.
- UFD (2003a) *The Quality Reform – A reform in Norwegian higher education*. Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet.
- UFD (2003b) *Rammeplan for praktisk-pedagogisk utdanning*. Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet.
- Whitty, G. (2002). *Making Sense of Education Policy. Studies in the Sociology of Education*. London: Paul Chapman.